

Boodschap paus Franciscus voor de vijfde Werelddag van de Armen, 2021

1. "Armen hebt gij altijd in uw midden" (Mar. 14, 7). Jezus sprak deze woorden tijdens een maaltijd in Betanië, in het huis van een zekere Simon, de "Melaatse" genoemd, enkele dagen voor Pasen. Zoals de evangelist vertelt, was een vrouw het huis binnengekomen met een albasten vaasje vol zeer kostbare balsem, en zij had deze over zijn hoofd uitgegoten. Dat gebaar wekte grote verbazing en gaf aanleiding tot twee verschillende verklaringen.

De eerste is verontwaardiging van enkelen onder de aanwezigen, de leerlingen inbegrepen, die de waarde van de balsem - ongeveer 300 denaries, gelijk aan het jaarloon van een arbeider - in aanmerking nemend, denken dat het beter zou zijn geweest het te verkopen en de opbrengt aan de armen te geven. Volgens het evangelie van Johannes is het Judas die zich tot de vertolker van deze opvatting maakt: "Waarom is die balsem niet voor driehonderd denaries verkocht en het geld aan de armen gegeven?". En de evangelist tekent aan: "Hij zei dat, niet omdat hij bezorgd was voor armen, maar omdat hij een dief was en uit de beurs die hij bewaarde, wegnam wat erin kwam" (12, 5-6). Het is niet toevallig dat deze harde kritiek uit de mond van de verrader komt: het is het bewijs dat zij die de armen niet erkennen, de leer van Jezus verraden en niet zijn leerlingen kunnen zijn. Laten wij, wat dit betreft, denken aan de krachtige woorden van Origenes: "Judas leek zich te bekommeren om de armen [...]. Als er nu nog iemand is die de beurs van de Kerk heeft en als Judas spreekt ten gunste van de armen, maar vervolgens voor zich neemt wat men erin doet, moge hij dan zoals Judas zijn deel krijgen" (*Commentaar op het evangelie van Matteüs*, 11, 9).

De tweede interpretatie wordt door Jezus zelf gegeven en maakt het mogelijk de diepe betekenis te begrijpen van het gebaar van de vrouw. Hij zegt: "Laat haar met rust. Waarom valt ge haar lastig? Het is toch een goed werk dat zij aan Mij heeft gedaan" (Mar. 14, 6). Jezus weet dat zijn dood nabij is en ziet in dat gebaar een vooruitlopen op de zalving van zijn levenloze lichaam, voordat het in het graf wordt gelegd. Dit standpunt gaat iedere verwachting van de disgenoten te boven. Jezus herinnert hen eraan dat Hij de eerste arme is, de armste onder de armen, omdat Hij hen allen vertegenwoordigt. En het is ook in naam van de armen, de eenzamen, gemarginaliseerden en gediscrimineerden dat de Zoon van God het gebaar van die vrouw aanvaardt. Zij laat met haar vrouwelijk aanvoelen zien dat ze de enige is die de gemoedstoestand van de Heer begrijpt. Deze anonieme vrouw, die hierdoor misschien bestemd is om het hele vrouwelijke universum te vertegenwoordigen dat in de loop der eeuwen geen stem zal hebben en geweld zal ondergaan, staat aan het begin van de veelbetekenende aanwezigheid van vrouwen die aan het hoogtepunt van het leven van Christus deel zullen nemen: zijn kruisiging, dood en begrafenissen en zijn verschijning als Verrezenen. De vrouwen, die zo vaak worden gediscrimineerd en

ver gehouden van betrekkingen met verantwoordelijkheid, zijn in de evangeliën daarentegen hoofdrolspelers in de geschiedenis van de openbaring. Veelzeggend is de slotopmerking van Jezus, die deze vrouw in verband brengt met de grote evangeliserende zending: "Voorwaar, Ik zeg u: waar ook ter wereld de Blijde Boodschap verkondigd zal worden, zal tevens ter herinnering aan haar verhaald worden wat zij gedaan heeft" (Mar. 14, 9).

2. Deze sterke "empathie" tussen Jezus en de vrouw en de manier waarop Hij haar zalving in tegenstelling met de verontwaardigde opvatting van Judas en de anderen interpreteert, banen een vruchtbare weg voor een overweging van het onlosmakelijke verband dat er is tussen Jezus, de armen en de verkondiging van het evangelie.

Het gelaat van God dat Hij openbaart, is immers dat van een Vader voor en dicht bij de armen. Heel het werken van Jezus bevestigt dat armoede niet de vrucht is van fataliteit, maar een concreet teken van zijn aanwezigheid te midden van ons. Wij vinden Hem niet wanneer en waar wij willen, maar wij herkennen Hem in het leven van de armen, in hun lijden en behoefte, in de soms onmenselijke levensomstandigheden waarin zij gedwongen zijn te leven. Ik word niet moe te herhalen dat de armen ware evangelisten zijn, omdat zij de eersten zijn geweest die zijn geëvangeliëerd en geroepen om in de zaligspreking van de Heer en zijn Rijk te delen (vgl. Mat. 5, 3).

De *armen* in iedere omstandigheid en van iedere breedtegraad *evangeliseren ons*, omdat zij het mogelijk maken op steeds nieuwe manieren de meest pure trekken van het gelaat van de Vader opnieuw te ontdekken. "Zij hebben ons veel te leren. Behalve dat zij deelhebben aan de *sensus fidei*, kennen zij met hun eigen lijden de lijdende Christus. Het is noodzakelijk dat wij ons allen door hen laten evangeliseren. De nieuwe evangelisatie is een uitnodiging om de reddende kracht van hun leven te erkennen en dit in het middelpunt van de weg van de Kerk te plaatsen. Wij zijn geroepen Christus in hen te ontdekken, hun een stem te geven in hun aangelegenheden, maar ook hun vrienden te zijn, naar hen te luisteren, hen te begrijpen en de mysterieuze wijsheid aan te nemen die God ons door middel van hen wil meedelen. Onze inzet bestaat niet uitsluitend in activiteiten of programma's van ondersteuning of bijstand; wat de Geest in beweging brengt, is niet een overmaat aan activisme, maar vóór alles een op de ander gerichte *aandacht* waarbij we de ander als het ware als één in wezen met onszelf beschouwen. Deze aandacht van liefde is het begin van een ware zorg voor zijn persoon en van daaruit wil ik daadwerkelijk zoeken naar zijn welzijn" (apost. exhort. *Evangelii gaudium*, 198-199).

3. Jezus staat niet alleen aan de kant van de armen, maar *Hij deelt met hen* hetzelfde lot. Dat is ook een krachtig onderricht voor zijn leerlingen van iedere tijd. Zijn woorden "armen hebt gij altijd in uw midden" wijzen ook hierop: hun aanwezigheid te midden van ons is constant, maar moet niet leiden tot onverschilligheid, maar tot een delen van het leven en dit kan niet worden gedelegeerd. Armen zijn geen personen "die buiten de gemeenschap staan", maar broeders en zusters met wie wij het lijden moeten delen om hun ongemak en marginalisering te verlichten, opdat hun de verloren waardigheid wordt teruggegeven en een noodzakelijke sociale inclusie wordt gegarandeerd. Anderzijds weet men dat een gebaar van liefdadigheid een weldoener en een begunstigde veronderstelt, terwijl delen broederschap voortbrengt. Een aalmoes is toevallig; delen is

daarentegen duurzaam. Een aalmoes heeft als risico degene die geeft, op te waarderen, en degene die haar ontvangt, te vernederen; delen versterkt de solidariteit en stelt de voorwaarden die noodzakelijk zijn om de gerechtigheid te bereiken. Kortom, wanneer gelovigen Jezus in persoon willen zien en Hem lijfelijk willen aanraken, weten ze waarheen ze zich moeten wenden: de armen zijn het sacrament van Christus, zij vertegenwoordigen zijn persoon en verwijzen naar Hem.

Wij hebben zeer veel mannelijke en vrouwelijke heiligen die van het delen met de armen hun levensproject hebben gemaakt. Ik denk onder anderen aan pater Damiaan de Veuster, de heilige apostel van de melaatsen. Met grote edelmoedigheid antwoordde hij op de oproep om zich te begeven naar het eiland Molokai, dat een getto was geworden, alleen maar toegankelijk voor melaatsen, om met hen te leven en te sterven. Hij stroopte zijn mouwen op en deed er alles aan om het leven van die arme en gemarginaliseerde, in een toestand van uiterste ellende verkerende zieken het waard te maken om geleefd te worden. Het werd arts en verpleger, zich niet bekommerend om de risico's die hij liep, en hij bracht in die "kolonie van de dood", zoals het eiland werd genoemd, het licht van de liefde. De melaatsheid trof ook hem, teken van een totaal delen met de broeders en de zusters voor wie hij zijn leven had gegeven. Zijn getuigenis is zeer actueel in onze dagen, die getekend worden door de pandemie van het coronavirus: de genade van God is zeker aan het werk in de harten van zovelen die zonder zichtbaar te worden zich opofferen voor de armen in een concreet delen.

4. Wij hebben er dus behoefte aan met volle overtuiging in te gaan op de uitnodiging van de Heer: "Bekeert u en geloof in de Blijde Boodschap" (Mar. 1, 15). Deze *bekering* bestaat er op de eerste plaats in dat wij ons hart openen om de vele uitdrukkingen van armoede te herkennen en het Rijk van God te laten zien door een levensstijl die in overeenstemming is met het geloof dat wij belijden. Vaak worden de armen beschouwd als afgescheiden personen, als een categorie die een bijzondere charitatieve dienst vereist. Jezus volgen brengt, wat dit betreft, een verandering van mentaliteit met zich mee, dat wil zeggen de uitdaging van delen en deelname aannemen. Zijn leerlingen worden, betekent kiezen om geen schatten op aarde te verzamelen, schatten, die de illusie geven van een zekerheid die in wezen broos en vluchtig is. Het vereist integendeel de bereidheid zich te bevrijden van iedere band die verhindert het ware geluk en de ware zaligheid te bereiken, en om zo te kunnen herkennen wat blijvend is en door niets en niemand kan worden verwoest (vgl. Mar. 6, 19-20).

Het onderricht van Jezus dient ook in dit geval tegen de stroom in te gaan, omdat het belooft wat alleen de ogen van het geloof met absolute zekerheid kunnen zien en ervaren: "Ieder die zijn huis, broers of zusters, vader of moeder, vrouw, kinderen of akkers heeft prijsgegeven om mijn Naam, zal het honderdvoudig terugkrijgen en eeuwig leven ontvangen" (Mat. 19, 29). Als men er niet voor kiest arm aan vluchtige rijkdommen, wereldse macht of ijdele roem te worden, zal men nooit in staat zijn het leven uit liefde te geven; men zal een fragmentarisch bestaan leven, vol goede voornemens, maar niet doeltreffend om de wereld te veranderen. Daarom gaat het erom zich vastberaden open te stellen voor de genade van Christus, die ons tot getuigen kan maken van zijn onbegrensde naastenliefde en de geloofwaardigheid voor onze aanwezigheid in de wereld kan herstellen.

5. Het evangelie van Christus zet ertoe aan heel in het bijzonder aandacht te hebben voor de armen en vereist de vele, te vele vormen van morele en sociale wanorde te erkennen die steeds *nieuwe vormen van armoede* voortbrengen. De opvatting dat de armen niet alleen verantwoordelijk zijn voor hun toestand, maar een ontoelaatbare last vormen voor een economisch systeem dat het belang van enkele bevoorrechte groepen centraal stelt, lijkt terrein te winnen. Een markt die ethische principes negeert of selecteert, schept onmenselijke omstandigheden ten nadele van mensen die al in precare omstandigheden leven. We zien nu dat dat er steeds nieuwe valkuilen van armoede en uitsluiting worden gecreëerd, veroorzaakt door economische en financiële actoren zonder scrupules, gespeend van humanitaire zin of maatschappelijke verantwoordelijkheid.

Bovendien is daar afgelopen jaar nog een plaag bijgekomen, die het aantal armen verder heeft doen toenemen: de pandemie. Zij blijft aan de deur van miljoenen kloppen en wanneer zij geen lijden en dood met zich meebrengt, kondigt zij hoe dan ook armoede aan. Het aantal armen is buitensporig toegenomen en helaas zal dat de komende maanden doorgaan. Enkele landen hebben door de pandemie te maken met zeer ernstige gevolgen, zodat de meest kwetsbare mensen beroofd zijn van de eerste levensbehoeften. De lange rijen voor de voedselbanken zijn het tastbare teken van deze verslechtering. Een oplettende blik is vereist om geschiktere oplossingen te vinden om het virus op mondiaal niveau te bestrijden zonder daarbij partijbelangen na te streven. Het is in het bijzonder dringend noodzakelijk concrete antwoorden te geven aan allen die lijden onder de werkeloosheid die op een dramatische wijze zoveel vaders, moeders en jongeren treft. De sociale solidariteit en de edelmoedigheid waartoe velen God zij dank in staat zijn, leveren samen met vooruitziende projecten voor humanitaire hulp een zeer belangrijke bijdrage in deze situatie en zullen dit blijven doen.

6. Blijft echter de geenszins voor de hand liggende vraag: hoe is het mogelijk de miljoenen armen een tastbaar antwoord te geven, armen die vaak alleen maar als antwoord onverschilligheid, zo niet afkeer, tegenkomen? Welke weg van de gerechtigheid moet men gaan, opdat de maatschappelijke ongelijkheid overwonnen kan worden en de zo vaak met voeten getreden menselijke waardigheid wordt hersteld? Een individualistische levensstijl is medeplichtig aan het veroorzaken van armoede en schuift vaak heel de verantwoordelijkheid van hun toestand af op de armen. Maar armoede is niet de vrucht van een lot, het is de consequentie van egoïsme. Daarom is het van doorslaggevend belang *ontwikkelingsprojecten* in het leven te roepen waarin *de capaciteiten van allen* op juiste waarde worden geschat, opdat de complementariteit van competenties en diversiteit van rollen leidt tot een gemeenschappelijke bron van deelname. Er zijn veel vormen van armoede van de "rijken", die door de rijkdom van de "armen" genezen zouden kunnen worden, als men elkaar alleen maar zou tegenkomen en leren kennen! Niemand is zo arm dat hij niet iets van zichzelf in wederkerigheid kan geven. De armen kunnen niet alleen maar degenen zijn die ontvangen; zij moeten in de gelegenheid gesteld worden te kunnen geven, omdat zij goed weten hoe zij genereus moeten antwoorden. Hoeveel voorbeelden van delen hebben wij voor ogen! De armen leren ons vaak solidariteit en delen. Weliswaar zijn het mensen aan wie het aan *iets* ontbreekt, vaak ontbreekt het hun aan *veel* en zelfs het *noodzakelijke*, maar het ontbreekt hun niet aan *alles*, omdat zij de waardigheid van kinderen van God bewaren, die niets en niemand hun kan afnemen.

7. Daarom dringt zich een *andere benadering van de armoede* op. Het is een uitdaging die regeringen en mondiale instellingen moeten oppakken als een vooruitziend maatschappelijk model, dat in staat is de nieuwe vormen van armoede tegen te gaan die de wereld treffen en die op een beslissende wijze de komende decennia zullen kenmerken. Als de armen gemarginaliseerd worden, als waren zij schuld aan hun toestand, dan wordt het begrip democratie zelf in gevaar gebracht en loopt iedere maatschappelijke politiek stuk. Met grote nederigheid zouden wij moeten bekennen dat wij ten overstaan van de armen vaak onbekwaam zijn. Wij spreken abstract over hen, blijven stilstaan bij statistieken en denken te ontroeren met een of andere documentaire. Armoede zou daarentegen moeten aanzetten tot creatieve planning die het mogelijk maakt de effectieve vrijheid te doen toenemen die nodig is om een vervullend leven te kunnen leiden met inzet van de eigen, persoonlijke vermogens. Men moet zich verre houden van de illusie dat vrijheid door het bezit van geld mogelijk wordt gemaakt en vergroot. De armen doeltreffend dienen zet aan tot handelen en maakt het mogelijk de meest geschikte vormen te vinden om dit deel van de mensheid weer op te beuren en te ondersteunen dat maar al te vaak anoniem en zonder stem is, maar in zich het stempel van het gelaat van de Heiland draagt die om hulp vraagt.

8. “Armen hebt gij altijd in uw midden”(Mar. 14, 7). Het is een uitnodiging nooit de gelegenheid uit het oog te verliezen die wordt geboden om goed te doen. Op de achtergrond kan men het oude Bijbelse gebod ontwaren: “Is er [...] een van uw broeders tot armoede vervallen, dan moet ge niet hard zijn voor uw arme broeder en uw beurs niet voor hem dichthouden. Ge moet die integendeel wijd opendoen en hem alles lenen wat hij tekortkomt. [...] Geef met milde hand en met een blij gemoed. Als ge dat doet zal op al het werk dat ge onderneemt de zegen rusten van de Heer uw God. Armen zullen er altijd blijven in het land” (Deut. 15, 7-8.10-11). De apostel Paulus zit op dezelfde golflengte, wanneer hij de christenen van zijn gemeenschappen aanspoort de armen van de eerste gemeenschap van Jeruzalem te hulp te komen en dat te doen “zonder pijn en zonder dwang, want God houdt van een blijmoedige gever” (2 Kor. 9, 7). Het gaat er niet om ons geweten te ontlasten door de een of andere aalmoes te geven, maar veeleer in te gaan tegen de cultuur van onverschilligheid en ongerechtigheid waarmee men zich plaatst tegenover de armen.

In deze context is het goed ook de woorden van de heilige Johannes Chrysostomus in herinnering te roepen: “Wie edelmoedig is, moet geen rekeningschap vragen over het gedrag, maar alleen de toestand van armoede verbeteren en aan de behoefte voldoen. De arme heeft maar één bescherming: zijn armoede en de toestand van de behoefte waarin hij zich bevindt. Vraag niets anders van hem; maar ook al was het de slechtste mens op aarde, mocht het hem aan het noodzakelijke voedsel ontbreken, laten wij hem dan bevrijden van de honger. [...] Een barmhartige mens is een haven voor wie in nood is: een haven ontvangt en bevrijdt alle schipbreukelingen van het gevaar; ook al zijn het booswichten, goed of wat degenen die in gevaar zijn, ook zijn, de haven biedt binnen zijn baai beschutting. Wanneer gij dus op aarde een mens ziet die de schipbreuk van de armoede heeft geleden, oordeel dan niet, vraag geen rekenschap over zijn gedrag, maar bevrijd hem van zijn rampspoed” (*Preken over de arme Lazarus*, II, 5).

9. Het is van doorslaggevend belang dat de bewustwording en het begrip voor de behoeften van de armen toenemen, deze zijn steeds, net als hun levensomstandigheden aan verandering onderhevig. Vandaag is men immers in de economisch meest ontwikkelde gebieden van de wereld minder bereid dan in het verleden om de armoede onder ogen te zien. De toestand van relatief welzijn, waaraan men gewend is geraakt, maakt het moeilijker offers te brengen en zich iets te ontfemen. Men is bereid tot alles, als men maar niet beroofd wordt van wat de vrucht is van wat men gemakkelijk heeft verworven. Zo vervalt men tot vormen van rancune, van een krampachtige nervositeit, van eisen die leiden tot angst, vrees en in sommige gevallen geweld. Dat is niet het criterium waarop men de toekomst moet bouwen; en toch zijn dit ook vormen van armoede waarvan men de blik niet mag afwenden. Wij moeten ervoor openstaan de tekenen van de tijd te lezen die nieuwe mogelijkheden tot uitdrukking brengen waarmee wij evangelisten in de hedendaagse wereld kunnen zijn. Onmiddellijke hulp om aan de behoefte van de armen tegemoet te komen, mag geen belemmering zijn voor nieuwe tekens van de christelijke liefde en naastenliefde in antwoord op nieuwe vormen van armoede die de mensheid van vandaag ervaart.

Ik wens dat de *Werelddag van de Armen*, die intussen voor de vijfde keer wordt gevierd, steeds meer wortel kan schieten in onze lokale Kerken en zich kan openen voor een beweging van evangelisatie die in eerste instantie de armen ontmoet waar zij zich bevinden. Wij kunnen niet wachten tot zij aan onze deur kloppen, het is dringend noodzakelijk dat wij hen in hun huizen bereiken, in de ziekenhuizen en de verzorgingshuizen, op de wegen en in de donkere hoeken waar zij zich soms verbergen, in de vluchtelingen- en opvangcentra... Het is belangrijk te begrijpen hoe zij zich voelen, wat zij ervaren en welke verlangens zij hebben in hun hart. Laten wij de diepbedroefde woorden van Don Primo Mazzolari tot de onze maken: "Ik zou u willen vragen niet aan mij te vragen *of er armen zijn, wie het zijn en hoeveel*, want ik ben bang dat dergelijke vragen gebrek aan aandacht vertegenwoordigen of een voorwendsel om te vermijden hoe het precies met een geweten en een hart gesteld is. [...] Ik heb de armen nooit geteld, omdat ze niet te tellen zijn: men omarmt de armen, men telt ze niet" ("Adesso" nr. 7 - 15 april 1949). De armen hebben wij in ons midden. Hoe evangelisch zou het zijn, als wij in alle waarheid zouden kunnen zeggen: ook wij zijn arm, omdat wij alleen zo erin zouden slagen hen werkelijk te erkennen en hen een deel van ons leven en een instrument van heil te laten worden.

Rome, Sint Jan van Lateranen, 13 juni 2021
Gedachtenis van Antonius van Padua

Franciscus

Vertaling: drs. H.M.G. Kretzers
Eindredactie. A. Kruse, MA
Copyright: Liberia Editrice Vaticana/SRKK